

LEONARD ILIE

ISTORIE BACALAUREAT

✓ **Sinteze**

✓ **Idei esențiale**

✓ **Repere cronologice**

Argument

Lucrarea de față se adresează elevilor care se pregătesc pentru a susține *proba scrisă* la disciplina *Istorie* din cadrul *Examenului național de bacalaureat* și este concepută pe baza programei de examen aflată în vigoare. Lucrarea este structurată în nouă capitole, fiecare capitol oferind, sub forma unor *sinteze*, informații cu o structură clară, accesibilă și echilibrată despre evenimentele, faptele și procesele istorice necesare pregătirii pentru obținerea unor rezultate excelente la examen. Pentru o mai bună îndrumare a elevilor în asimilarea informației, la începutul fiecărui capitol este evidențiată structura acestuia, cu scopul corelării conținutului *sintezelor* cu cerințele formulate în subiectele de la examen.

Lucrarea a fost elaborată pe baza celor șapte manuale alternative de *Istorie* pentru clasa a XII-a aflate în uzul școlar, fiind selectate acele elemente relevante, esențiale, necesare pregătirii pentru examen. *Sintezele* oferite în cadrul acestei lucrări au fost îmbunătățite cu informații din câteva lucrări de specialitate. De asemenea, la elaborarea lucrării s-a avut în vedere și formarea competențelor generale și specifice prevăzute de *Programa școlară* pentru *Istorie*, clasa a XII-a, ciclul superior al liceului.

Trebuie să mai precizăm faptul că, în realizarea acestei lucrări, am optat pentru o abordare cronologică a celor nouă capitole din programa de examen, pentru o mai bună înțelegere de către elevi a succesiunii cronologice/logice a evenimentelor, faptelor și proceselor istorice. La finalul fiecărei *sinteze* am adăugat *Repere cronologice*, care redă succesiunea tuturor evenimentelor și faptelor istorice prezentate în cadrul capitolului respectiv.

Dragi elevi, însușindu-vă temeinic informațiile oferite în cadrul *sintezelor*, veți fi capabili să rezolvați cerințele din subiectul de examen, care vizează următoarele competențe:

- formularea de argumente referitoare la un subiect istoric;
- folosirea limbajului adecvat în cadrul unei prezentări scrise;
- evidențierea relației cauză – efect într-o succesiune de evenimente sau procese istorice;
- formularea, în scris, a unor opinii referitoare la o temă de istorie;
- descoperirea constantelor în desfășurarea fenomenelor istorice studiate;
- utilizarea adecvată a coordonatelor temporale și spațiale relative la un subiect istoric;
- construirea de sinteze tematice.

În speranța că lucrarea se va dovedi utilă și eficientă în pregătirea pentru examenul de bacalaureat, vă dorim mult succes și rezultate cât mai bune!

prof. Leonard Ilie

Programa pentru proba scrisă a examenului național de bacalaureat Istorie

DOMENII DE CONȚINUT/CONȚINUTURI (clasa a XII-a)

A. POPOARE ȘI SPAȚII ISTORICE

1. Romanitatea românilor în viziunea istoricilor

B. OAMENII, SOCIETATEA ȘI LUMEA IDEILOR

1. Secolul XX – între democrație și totalitarism. Ideologii și practici politice în România și în Europa
2. Constituțiile din România

C. STATUL ȘI POLITICA

1. Autonomii locale și instituții centrale în spațiul românesc (secolele IX-XVIII)
2. Statul român modern: de la proiect politic la realizarea României Mari (secolele XVIII-XX)
3. România postbelică. Stalinism, național-comunism și disidență anticomunistă. Construcția democrației postdecembriste

D. RELAȚIILE INTERNAȚIONALE

1. Spațiul românesc între diplomație și conflict în Evul Mediu și la începuturile modernității
2. România și concertul european. De la „criza orientală” la marile alianțe ale secolului al XX-lea
3. România în perioada Războiului Rece

COMPETENȚE DE EVALUAT

1. Utilizarea eficientă a comunicării și a limbajului de specialitate

- 1.1. Formularea de argumente referitoare la un subiect istoric
- 1.2. Folosirea limbajului adecvat în cadrul unei prezentări scrise
- 1.3. Evidențierea relației cauză – efect într-o succesiune de evenimente sau procese istorice
- 1.4. Formularea, în scris, a unor opinii referitoare la o temă de istorie

2. Exersarea demersurilor și acțiunilor civice democratice

2.1. Extragerea informației esențiale dintr-un mesaj

2.2. Descoperirea constantelor în desfășurarea fenomenelor istorice studiate

3. Aplicarea principiilor și a metodelor adecvate în abordarea surselor istorice

3.1. Selectarea și comentarea surselor istorice pentru a susține/combate un punct de vedere

3.2. Descoperirea în sursele de informare a perspectivelor multiple asupra evenimentelor și proceselor istorice

3.3. Analiza diversității sociale, culturale și de civilizație în istorie pornind de la sursele istorice

4. Utilizarea surselor istorice, a metodelor și a tehnicilor adecvate istoriei pentru rezolvarea de probleme

4.1. Utilizarea adecvată a coordonatelor temporale și spațiale relative la un subiect istoric

4.2. Construirea de sinteze tematice

Cuprins

Capitolul I: Romanitatea românilor în viziunea istoricilor	9
Capitolul al II-lea: Autonomii locale și instituții centrale în spațiul românesc (secolele al IX-lea și al XVIII-lea)	19
Capitolul al III-lea: Spațiul românesc între diplomatie și conflict în Evul Mediu și la începuturile modernității (secolele al XIV-lea – al XVIII-lea)	33
Capitolul al IV-lea: Statul român modern: de la proiect politic la realizarea României Mari (secolele al XVIII-lea – al XX-lea)	47
Capitolul al V-lea: România și concertul european. De la „criza orientală” la marile alianțe ale secolului al XX-lea	61
Capitolul al VI-lea: Secolul al XX-lea între democrație și totalitarism. Ideologii și practici politice în România și în Europa	77
Capitolul al VII-lea: România postbelică. Stalinism, național-comunism și disidență anticomunistă. Construcția democrației postdecembriste	93
Capitolul al VIII-lea: România în perioada Războiului Rece	113
Capitolul al IX-lea: Constituțiile României	125

Capitolul I

Romanitatea românilor în viziunea istoricilor

Structura capitolului:

- ✓ Ce reprezintă romanitatea românilor?
 - ✓ Etnogeneza românească
 - ✓ Părerii ale istoricilor despre romanitatea românilor
 - ✓ Teorii istoriografice despre romanitatea românilor:
teoria imigraționistă vs teoria continuității
 - ✓ Importanța studierii romanității românilor

Romanitatea românilor în viziunea istoricilor

Ce reprezintă romanitatea românilor?

- Romanitatea românilor reprezintă o trăsătură esențială a identității etno-lingvistice a poporului român și a limbii române.
- Romanitatea românilor presupune: descendența romană a românilor din coloniștii romani aduși de împăratul Traian în provincia Dacia, continuitatea românilor în spațiul de la nord de Dunăre, unitatea de neam a românilor de pe întreg teritoriul locuit de ei, caracterul latin al limbii române.
- Poporul român este un popor romanic, alături de alte popoare romanice din Europa, francezii, italienii, spaniolii, portughezii, înrudindu-se cu acestea prin elementul latin.
- Limba română este o limbă romanică având la bază limba latină.

Etnogeneza românească. Cum s-a format poporul român și limba română?

- Etnogeneza românească a reprezentat un proces istoric etno-lingvistic complex, îndelungat, desfășurat în spațiul de la nord de Dunăre (spațiul carpato-danubiano-pontic).
- Etnogeneza românească este rezultatul unei duble sinteze: *sinteza daco-romană* și *sinteza dintre daco-romani și slavi*.

> *Sinteza daco-romană*

- Un element etnic important în cadrul acestei prime sinteze a fost elementul geto-dac. Geto-dacii au intrat în contact cu civilizația romană încă dinainte de cucerirea Daciei de către romani în anul 106 d.Hr.
- La baza sintezei daco-romane a stat *procesul de romanizare*, proces etno-lingvistic desfășurat în perioada în care Dacia a fost o provincie romană (106 – 271), dar care a continuat și după ce Imperiul Roman a abandonat provincia Dacia.
- Prin procesul de romanizare, dacii au intrat în contact cu civilizația romană (au preluat limba latină, obiceiurile romane, religia, cultura romană) sub influența mai multor factori precum: *administrația romană, armata romană, coloniștii romani, urbanizarea, dreptul roman, religia*.
- Procesul de romanizare a fost ireversibil, principalul rezultat fiind formarea populației daco-romane vorbitoare de limbă latină.
- După *retragerea aureliană*, romanizarea în spațiul nord-dunărean continuă. Populația daco-romană va continua să locuiască alături de diversele populații migratoare care au pătruns în acest spațiu în secolele al IV-lea – al VI-lea. Liantul spiritual al daco-romanilor în perioada migrațiilor a fost creștinismul, ca element de identitate etnică și de apartenență la spiritualitatea romană.

- Continuitatea daco-romană este dovedită de numeroasele descoperiri arheologice dar și de o serie de mărturii scrise.

➤ **Sinteza dintre daco-romani și migratorii slavi**

- În perioada secolelor al IV-lea – al VI-lea, în spațiul de la nord de Dunăre se realizează cea de-a doua sinteză, care a constat în asimilarea migratorilor slavi de către populația romanică. Dintre toți migratorii care s-au succedat pe teritoriul de la nord de Dunăre, slavii au exercitat cea mai mare influență contribuind la desăvârșirea etnogenezei românești.
- Istoricii sunt de părere că procesul de etnogeneză românească s-a încheiat în linii mari în secolul al VIII-lea d.Hr. Etnogeneza românească se înscrie în procesul general european de formare a entităților etno-lingvistice neolatine (italiană, franceză, spaniolă și portugheză).
- Limba română este o limbă romanică (neolatină), având la bază trei componente principale: *substratul dacic*, *stratul latin* (cea mai mare parte a cuvintelor – peste 60% din vocabular) și *adstratul slav*. Limba română are un caracter unitar, singurele diferențe sunt date de așa-numitele graiuri (moldovenesc, ardelenesc, oltenesc) vorbite în diverse zone ale României. Limba română are și o serie de dialecte, printre care dialectul aromân.
- Limba română literară pe care o vorbim și o scriem și în prezent s-a constituit în secolul al XIX-lea, pe baza graiului din Muntenia, dar cu un aport important al operelor literare create în Moldova.

Părerile istoricilor despre romanitatea românilor

- Romanitatea românilor a reținut atenția cronicarilor, istoricilor, filologilor, geografilor și altor oameni de știință, dar cei care s-au ocupat cel mai mult de această temă au fost istoricii. Ei au demonstrat originea romanică a poporului român, latinitatea limbii române, continuitatea românilor în spațiul carpato-danubiano-pontic, existența conștiinței de neam a românilor. Este adevărat că, de-a lungul timpului, problema romanității românilor a determinat și multe controverse, polemici, teorii istoriografice contradictorii sau total greșite, unele urmărind alte scopuri decât cele științifice.
- Primele informații scrise, referitoare la români și originea romanică a acestora, apar în scrierile bizantine, începând cu secolul al VII-lea. În aceste scrieri, românii apar menționați ca fiind un popor romanic distinct constituit.
- Numeroși împărați bizantini, *Mauricius*, *Constantin al VII-lea*, *Vasile al II-lea*, consemnează în lucrările lor informații referitoare la români, susținând originea romanică a acestora, existența lor în spațiul de la nord de Dunăre, precum și faptul că vorbesc o limbă romanică. Autorii bizantini au conștiința faptului că locuitorii spațiului nord-dunărean (românii) sunt descendenții populațiilor romanice antice ce locuiau în aceleași teritorii.
- Din secolele al XI-lea – al XII-lea, informațiile despre locuitorii spațiului nord-dunărean devin din ce în ce mai numeroase. Românii apar în documentele vremii sub numele de *vlahi*, *volohi*, *blachi*.

- Alături de scrierile bizantine, cronicile maghiare și cele slave din secolele al XII-lea – al XIII-lea vorbesc despre prezența românilor în spațiul de la nord de Dunăre, precum și despre originea lor romanică, despre faptul că românii sunt urmași ai dacilor și romanilor.
- Cronica maghiară scrisă de *Anonymus* și intitulată „Gesta Hungarorum” (*Faptele ungurilor*) vorbește explicit despre prezența românilor în spațiul intracarpatic în momentul pătrunderii maghiarilor în Transilvania.
- Secolele al XIV-lea – al XVI-lea, aduc noi informații referitoare la originea romanică a românilor. Numeroși umaniști italieni precum și călători străini au manifestat un interes sporit față de studierea și cunoașterea trecutului românilor, într-o perioadă în care românii s-au remarcat prin acțiuni militare și diplomatice, opunând rezistență expansiunii otomane în Europa.
- Umaniștii italieni *Flavio Biondo*, *Antonio Bonfini*, *Francesco della Valle* au acordat în scrierile lor o atenție deosebită problemei romanității românilor susținând latinitatea acestora. Datorită lui *Enea Silvio Piccolomini*, devenit papă sub numele de Pius al II-lea, ideea originii romane a românilor a intrat în circuitul științific european.
- Umanistul român *Nicolaus Olahus*, personalitate de faimă europeană, în lucrarea „Hungaria”, a susținut unitatea de neam, limbă, obiceiuri și religie a românilor din cele trei țări române: Transilvania, Moldova și Țara Românească.
- De asemenea, cronicarii sași din Transilvania, printre care și *Johannes Honterus*, au susținut ideea romanității românilor și continuitatea lor în spațiul nord-dunărean. *Johannes Honterus* realizează în anul 1542 o hartă pe care înscrie numele de „Dacia” pentru întreg teritoriul locuit de români.
- În secolele al XVII-lea – al XVIII-lea, se remarcă apariția în spațiul românesc a unor lucrări ale cronicarilor români *Grigore Ureche*, *Miron Costin*, *Constantin Cantacuzino* – lucrări care au confirmat originea latină a românilor și unitatea lor de neam.
- La începutul secolului al XVIII-lea, umanistul român *Dimitrie Cantemir* își prezenta concepția asupra formării poporului român și a limbii române într-o amplă lucrare de sinteză intitulată „Hronicul vechimii romano-moldo-vlahilor”. Acesta a susținut originea romanică a poporului român și latinitatea limbii române. De asemenea, *Dimitrie Cantemir* fixează locul românilor în cadrul istoriei universale.

Teorii istoriografice despre romanitatea românilor: *teoria imigraționistă* vs *teoria continuității*

- Romanitatea românilor a devenit un subiect de controversă istorică în secolul al XVIII-lea, atunci când au fost formulate o serie de idei istoriografice controversate referitoare la procesul etnogenezei românești.
- Aceste idei care contestă romanitatea românilor alcătuiesc așa-numita *teorie imigraționistă*.
- *Teoria imigraționistă* a fost elaborată de austriacul *Franz J. Sulzer* în lucrarea „Istoria Daciei transalpine” – apărută la Viena în 1781. *Franz J. Sulzer* susținea că românii s-au format ca popor la sud de Dunăre, într-un spațiu între bulgari și albanezi, spațiu de unde au emigrat la nordul Dunării, abia în secolul al XIII-lea.

- Teoria mai susținea că Transilvania era locuită de maghiari cu mult înainte de venirea și așezarea aici a românilor. De asemenea, *Sulzer* arăta că românii nu ar avea origine romanică și că poporul român ar fi de origine slavă.
- *Teoria imigraționistă* servea intereselor politice ale maghiarilor asupra Transilvaniei. Nu întâmplător, această teorie apare în contextul în care în Transilvania – stăpânită pe atunci de austrieci (provincie a Imperiului Habsburgic și condusă politic de nobilimea maghiară) – românii încep să-și ceară drepturile politice, civile, religioase în raport cu celelalte *naționalități privilegiate* (maghiarii, sașii, secuii). Românii, prin intermediul unor memorii, cereau dreptul de a participa la conducerea Transilvaniei, recunoașterea religiei ortodoxe, recunoașterea limbii române.
- Românii își cereau aceste drepturi pornind de la argumentele istorice potrivit cărora ei sunt cei mai vechi locuitori ai Transilvaniei, urmași ai romanilor și că drepturile lor le-au fost uzurpate abuziv de către maghiari, care au ocupat Transilvania în secolele al XI-lea – al XIII-lea. Astfel că, *teoria imigraționistă*, lansată de *Franz J. Sulzer*, urmărea să combată argumentele istorice ale românilor din Transilvania în lupta acestora, pentru obținerea drepturilor politice și naționale.
- *Teoria imigraționistă* a fost combătută cu argumente științifice de către numeroși istorici români, dar și străini. Reprezentanții *Școlii Ardelene* *Petru Maior*, *Gh. Șincai*, *Ion Budai-Deleanu* au criticat ideile susținute de adepții *teoriei imigraționiste*. Într-o serie de lucrări istoriografice, reprezentanții *Școlii Ardelene* au scos în evidență originea pur latină a românilor, continuitatea lor în spațiul de la nord de Dunăre.
- În anul 1791, reprezentanții *Școlii Ardelene* tipăresc la Cluj un memoriu numit „*Supplex Libellus Valachorum*”, în care susțineau originea romană a românilor, vechimea și continuitatea neîntreruptă a lor în spațiul de la nord de Dunăre, argumente temeinice pentru obținerea unor drepturi politice și naționale. Reprezentanții *Școlii Ardelene* vor face din problema romanității românilor o armă în lupta pentru emanciparea națională și socială a românilor din Transilvania. Memoriul este trimis împăratului austriac, însă Curtea imperială de la Viena îl trimite spre rezolvare Dietei Transilvaniei. Aceasta îl respinge pe motiv că recunoașterea drepturilor cerute de români ar fi dus la „răsturnarea ordinii constituționale din Transilvania”.
- „*Supplex Libellus Valachorum*” a reprezentat primul program politic modern al românilor din Transilvania, și odată cu el, ideea romanității românilor s-a transformat într-o veritabilă armă politică.
- *Teoria imigraționistă* a avut numeroși adepți printre care *Johan Ch. Engel*, *Bolla Marton*.
- În secolul al XIX-lea, în contextul amplificării luptei de emancipare națională a românilor din Transilvania, ca urmare a realizării dualismului austro-ungar (1867), *teoria imigraționistă* este din nou reluată și dezvoltată (sistematizată) de către austriacul *Robert Roesler* în lucrarea „*Studii românești*”, publicată în 1871. De aceea, noua variantă a *teoriei imigraționiste* se mai numește și *teoria roesleriană*. Principalele idei susținute de *Robert Roesler* erau:
 - dacii au fost exterminați în totalitate în timpul războaielor cu romanii; romanizarea nu se putea realiza pe parcursul celor 165 de ani de stăpânire romană;

- în anul 271, teritoriul Daciei a fost părăsit în totalitate de toți locuitorii, care s-au retras în spațiul de la sud de Dunăre;
 - poporul român s-a format la sud de Dunăre și este de origine slavă;
 - românii au emigrat la nord de Dunăre în secolul al XIII-lea;
 - nu există surse istorice care să ateste prezența populației românești la nord de Dunăre înainte de secolul al XIII-lea.
- Față de teoria lui *Robert Roesler* au luat atitudine critică o serie de istorici români printre care *Bogdan P. Hașdeu* și *Alexandru D. Xenopol*. Argumentele lor în combaterea *teoriei imigraționiste* s-au bazat pe cercetarea documentelor istorice interne și externe, dovezi lingvistice, argumente logice și pe cercetarea arheologică.
 - În anul 1884, *Alexandru D. Xenopol* lansa lucrarea „Teoria lui Roesler. Studii asupra stăruinței românilor în Dacia Traiană”. Istoricul român a dat cea mai sistematică și riguroasă replică susținătorilor *teoriei imigraționiste* bazându-se pe argumente solide științifice și de ordin logic.
 - A luat astfel naștere *teoria continuității* românilor în spațiul carpato-danubiano-pontic. *Teoria continuității* a reprezentat reacția istoricilor români față de *teoria imigraționistă*. Potrivit *teoriei continuității*, etnogeneza românească a cunoscut trei mari etape: *existența civilizației dacice supuse cuceririi romane, sinteza daco-romană realizată în urma procesului de romanizare și asimilarea slavilor de către daco-romani*.
 - *Teoria continuității* demonstrează cu argumente științifice originea latină a poporului român și a limbii române, precum și continuitatea românilor în spațiul carpato-danubiano-pontic.
 - Principalele argumente care susțin *teoria continuității* sunt: toponimele și hidronimele de origine daco-romană, numeroasele descoperiri arheologice realizate pe teritoriul României, datate din perioada secolelor al IV-lea – al VIII-lea (așezări, necropole, unelte agricole, obiecte de cult creștin), structura gramaticală a limbii române, vocabularul de bază este de origine latină, numeroasele mărturii ale cronicarilor medievali relatate de-a lungul timpului.
 - În prima jumătate a secolului al XX-lea, au fost elaborate numeroase lucrări istoriografice care au abordat și au susținut problema romanității românilor. Dintre istoricii acestei perioade s-au remarcat *Vasile Pârvan*, *Nicolae Iorga*, *Constantin C. Giurescu*. Aceștia au demonstrat cu noi argumente științifice, izvoare arheologice, latinitatea poporului român și a limbii române.
 - Un răspuns bine argumentat cu privire la continuitatea și romanitatea românilor l-a dat istoricul *Gheorghe I. Brătianu* în lucrarea „O enigmă și un miracol istoric: poporul român”, în care demonstrează în context european că romanitatea și continuitatea românilor sunt procese istorice reale, și nu miracole.
 - În a doua jumătate a secolului al XX-lea, în timpul regimului comunist, istoriografia românească a fost puternic influențată de istoriografia sovietică. Istoricul *Mihail Roller* a scris în anul 1947 o lucrare dedicată istoriei românilor în care evidențiază în mod exagerat rolul slavilor în cadrul etnogenezei românești.
 - În timpul regimului comunist condus de Nicolae Ceaușescu, trecutul istoric a fost folosit în scop propagandistic, sentimentul național fiind puternic activat. A fost perioada în care a fost

exagerat rolul dacilor (*elementul etnic autohton*) în cadrul etnogenezei românești, minimizându-se aportul elementului roman (*elementul străin*).

- În anul 1972, istoricul *Adolf Armbruster* publică lucrarea „Romanitatea românilor. Istoria unei idei”, lucrare în care susține continuitatea daco-romanilor la nord de Dunăre după retragerea aureliană, ideea latinității limbii române, precum și ideea unității de neam a românilor de pe întreg teritoriul locuit de ei.
- Istoriografia românească după 1989 a readus, se pare, un echilibru în problema abordării romanității românilor, renunțându-se la exagerările din perioadele anterioare cu privire la preponderența unui element etnic sau a altuia în etnogeneza românească.
- În anul 1997, istoricul *Lucian Boia* publică lucrarea „Istorie și mit în conștiința românească”, lucrare în care abordează percepția actuală asupra teoriilor istoriografice referitoare la problema romanității românilor.

Importanța studierii romanității românilor

- Ideea romanității românilor a fost cultivată și răspândită de-a lungul secolelor atât de istorici, cronicari, cât și de etnografi, arheologi, lingviști. Fiecare popor trebuie să-și cunoască originile, cultura și civilizația proprie și să se afirme ca o entitate distinctă în raport cu celelalte popoare.
- Este adevărat că, de multe ori, în anumite perioade istorice, problema romanității românilor a fost abordată ca miză politică. În secolul al XXI-lea, se pare că miza politică a acestei dispute este oarecum depășită.
- Romanitatea românilor este o realitate istorică pe care astăzi o acceptă aproape toți cercetătorii. Așadar romanitatea românilor trebuie privită în prezent nu ca o ipoteză, ci ca o realitate istorică care nu mai trebuie demonstrată și cu atât mai puțin contestată.

Romanitatea românilor în viziunea istoricilor

Repere cronologice

- **106** – Dacia devine provincie romană.
- **106 – 271** – Stăpânirea romană în provincia Dacia. Desfășurarea procesului de romanizare
- **271** – *Retragerea aureliană*. Abandonarea provinciei Dacia de către autoritățile imperiale romane
- **602** – Trecerea masivă a slavilor la sud de Dunăre
- **Sec. al VII-lea** – Prima atestare documentară a populației romanice din spațiul de la nord de Dunăre în tratatul militar bizantin „Strategikon”, scris de împăratul *Mauricius*.
- **Sec. al VIII-lea** – Desăvârșirea etnogenezei românești
- **Sec. al IX-lea** – Lucrarea lui *Theophanes Confessor*, „Chronographia” oferă informații despre vlahi și limba protoromână.
- **Sec. al X-lea** – Împăratul bizantin *Constantin al VII-lea*, în lucrarea „Despre administrarea imperiului”, oferă informații despre români numindu-i „romani”.
- **Sec. al XII-lea** – Cronica maghiară „Gesta Hungarorum” oferă informații despre prezența românilor în spațiul intracarpatic.
- **Sec. al XV-lea** – Umaniștii italieni *Poggio Bracciolini*, *Flavio Biondo*, *Antonio Bonfini*, *Enea Silvio Piccolomini*, confirmă în operele lor, originea romanică a românilor.
- **Sec. al XVI-lea** – Umanistul român *Nicolaus Olahus* susține, în lucrarea „Hungaria”, unitatea de neam, limbă, obiceiuri și religie a românilor.
- **Sec. al XVII-lea** – Apariția tiparului în spațiul românesc. Cronicarii români *Grigore Ureche*, *Miron Costin* aduc noi argumente în sprijinul romanității românilor.
- **1719 – 1722** – *Dimitrie Cantemir* scrie lucrarea de sinteză „Hronicul vechimii romano-moldo-vlahilor”.
- **1781** – *Franz J. Sulzer* lansează la Viena lucrarea „Istoria Daciei transalpine”, în care contestă romanitatea românilor. Apariția *teoriei imigraționiste*.
- **1791** – Reprezentanții *Școlii Ardelene* redactează memoriul „Supplex Libellus Valachorum”.

- **1867** – Realizarea dualismului austro-ungar. Transilvania este încorporată Ungariei.
- **1871** – *Robert Roesler* lansează lucrarea „Studii românești”, operă în care sistematizează *teoria imigraționistă*.
- **1884** – Istoricul *Alexandru D. Xenopol* publică lucrarea „Teoria lui Roesler. Studii asupra stăruinței românilor în Dacia Traiană”, operă în care este combătută noua versiune a *teoriei imigraționiste*.
- **1937** – Istoricul *Gheorghe I. Brătianu* publică lucrarea „O enigmă și un miracol istoric: poporul român”, lucrare în care sunt aduse noi argumente în sprijinul romanității românilor.
- **1972** – Istoricul *Adolf Armbruster* publică lucrarea „Romanitatea românilor. Istoria unei idei”.
- **1997** – Istoricul *Lucian Boia* publică lucrarea „Istorie și mit în conștiința românească”.